

VERTROUWEN IN EXPERTISE IN EEN DIGITALE SAMENLEVING

*Jaarrede van de President van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen,
gehouden op 28 mei 2018*

door José van Dijck

Vorig jaar kwam de zestienjarige dochter van een vriendin thuis met de mededeling dat ze veganist wilde worden, want 'vlees eten veroorzaakt evenveel kanker als sigaretten.' Toen mijn vriendin vroeg wat dan wel de bron was van deze stellingheid verwees haar dochter naar de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) die aangehaald zou zijn in *What the Health* – een Netflix-documentaire die haar via Facebook door vriendinnen was toegestuurd. En die vriendinnen wilden nu allemaal veganist worden, voegde ze eraan toe. Nadat mijn vriendin vijf minuten naar deze zogenaamde documentaire had gekeken, antwoordde ze haar dochter dat ze best veganist mocht worden, maar geen domme gans. Samen keken ze vervolgens naar *What the Health* om een paar 'feiten' te checken. En hoewel deze documentaire inderdaad naar rapporten van de WHO verwijst, zit hij vol met halve waarheden, verdraaiingen, manipulaties en klinkklare onzin.¹ Inmiddels zijn er vele *debunking blogs* verschenen waarop scholieren kritische geluiden kunnen lezen, onder andere van wetenschappers, en is de hype rond *What the Health* geluwd.²

Deze voor u wellicht herkenbare alledaagse gebeurtenis raakt de kern van het probleem dat ik vanmiddag wil aansnijden. Hoe kan een zestienjarige leren om betrouwbare bronnen te onderscheiden in een online medialandschap dat haar overstelpt met informatie en meningen? Voor een antwoord op deze vraag moet ik eerst een meer fundamentele kwestie aan de orde stellen: hoe is vertrouwen in wetenschappelijke expertise verankerd in een wereld die steeds digitaal wordt?

De documentaire *What the Health* is maar één voorbeeld van een digitaal wijdverspreide bron waarin wetenschappelijk onderzoek als bewijs wordt aangedragen om een bepaalde mening te onderbouwen. Hier bijvoorbeeld: 'historisch onderzoek' zou aantonen dat het Sinterklaasfeest niets te maken heeft met slavernij of racisme. Of zie dit voorbeeld: een topmetereoloog zou hebben gezegd dat 'klimaatverandering een leugen is', en 'global warming niet bestaat'. En wat denkt u van deze: 'Vaccins kunnen homoseksuele gevoelens opwekken bij kinderen.' Net als in de genoemde documentaire worden meningen of propaganda met verwijzingen naar 'onderzoek' door middel van sociale media razendsnel op grote schaal verspreid. Afgelopen jaar is veel gesproken over het gelaagde probleem dat we aanduiden met de term fake news of 'desinformatie'; wetenschappelijke desinformatie is daar een bijzondere vorm van en daar wil ik het vanmiddag over hebben. Wat hier op het spel staat is niet slechts vertrouwen in wetenschappers

¹ De documentaire *What the Health* stelt bijvoorbeeld dat de WHO vlees classificeert als groep 1 carcinogenen – dezelfde groep als sigaretten, asbest en plutonium. Op de site van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) staat dat de classificatie van bewerkt vlees 1 is, die van rood vlees 2A; maar daar staat nadrukkelijk bij dat classificatie geen risico beschrijft, dus de bewering dat vlees even kankerverwekkend zou zijn als sigaretten is onzinnig.

² Zie bijvoorbeeld 'What the Health: Jammerlijk misleidende vegan propaganda' verschenen op het blog *Klopt dat wel?* Zie <https://kloptdatwel.nl/2017/06/20/what-the-health-jammerlijk-misleidende-vegan-propaganda/>

die kennis produceren en journalisten en burgers die die kennis via media verspreiden. Het gaat om iets veel groters, namelijk de hele manier waarop dat vertrouwen in de digitale samenleving is verankerd.³

Vertrouwen in wetenschap

Vertrouwen in wetenschap heeft de afgelopen jaren volop in de belangstelling gestaan, en dan ging het meestal over de vraag: is een bepaalde wetenschapper betrouwbaar en deugt de uitkomst van bepaald onderzoek?⁴ In 2013 publiceerde de KNAW het advies *Vertrouwen in wetenschap*⁵, waarin wordt beschreven dat vertrouwen rust op vier pijlers: integriteit, transparantie, onafhankelijkheid en rekenschap. Wetenschap bedrijven is een proces waarover je zo helder mogelijke afspraken moet maken. Het kritisch tegen het licht houden van elkaars resultaten is daarbij belangrijk, vooral omdat je nieuwe inzichten moet toetsen en dus fouten moet kunnen repareren. Consensus ontstaat als er respect is voor, en dialoog over, verschillende inzichten. Let wel: wetenschappers zijn geen scheidsrechters van waarheid. Wel hebben zij het vertrouwen in hun beoordelingsvermogen van de werkelijkheid institutioneel verankerd door zo veel mogelijk *checks and balances* in het onderzoeksproces op te nemen.

Dit institutionele systeem heeft lange tijd veel maatschappelijk vertrouwen genoten. Wetenschap brengt inderdaad een veelheid aan feiten naar voren waarover na grondig onderzoek en veel discussie consensus is ontstaan – de aarde is min of meer rond, ijskappen op de Noordpool zijn in de afgelopen decennia snel gekrompen, en roken verhoogt de kans op longkanker. Veel beleidsbeslissingen steunen op het vertrouwen in de juistheid van deze kennis. Als er na tientallen jaren wetenschappelijk debat 96 procent consensus heerst onder klimaatexperts over de oorzaak van die smeltende ijskappen op de Noordpool, dan rechtvaardigt dat een veelomvattend klimaatakkoord. En nu we over bewijs beschikken dat roken schadelijk is voor de gezondheid, zijn strenge regels tegen het gebruik van tabak in de openbare ruimte goed te verdedigen.

Maar over veel zaken bestaat helemaal geen consensus. Binnen bepaalde vakgebieden zal die zich ook niet snel aandienen. Denk aan religie, ethiek of esthetiek. Over veel andersoortige onderwerpen bestaat *nog* geen consensus en overheerst twijfel, of zijn resultaten van onderzoek op zijn hoogst voorlopig. Het lot van wetenschappers is immers om steeds maar weer tegen de grenzen van het weten aan te duwen. Dit doen zij bovendien in een werkelijkheid die iedere dag verandert. Natuurlijk schept dat onzekerheid, maar zonder ruimte voor onderzoek, discussie en experiment zouden wetenschappers nooit grenzen verleggen, nooit nieuwe kennis scheppen – of alleen bij toeval.

Vertrouwen in wetenschap staat of valt uiteindelijk met het vinden van *common ground* – een verzameling feiten en inzichten die op zorgvuldige wijze tot stand is gekomen en daarom door een gemeenschap geaccepteerd wordt. Om die reden is het belangrijk dat we wetenschap als *maatschappelijke institutie* bewaken door ons te houden aan de eisen van integriteit, transparantie, onafhankelijkheid en rekenschap. Dat doen onderzoekers niet alleen door goed te luisteren en samen te werken, maar ook door elkaar de maat te nemen en tegenspraak te organiseren.⁶ Dat vereist dat ze data, methoden, bronnen en redeneringen openstellen voor heranalyse, herinterpretatie en debat met collega's én met het publiek. Kortom, het open systeem van *checks and balances* is van levensbelang voor het vertrouwen van de samenleving in wetenschap. Alleen zo kunnen wetenschappers *trusted experts* zijn.

3 De Europese Commissie publiceerde in 2017 de foresight study Trust at Risk. Implications for EU Policies and Institutions. <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/e512c11b-e922-11e6-ad7c-01aa75ed71a1/language-en>

4 Gelukkig genieten wetenschappers nog steeds veel vertrouwen van het publiek. De belangrijkste bron hiervoor zijn de IPSOS-enquêtes naar vertrouwen in beroepsgroepen. Volgens de enquête van 2017 staan 'professors' en 'scientists' in de top-5 van 'most trusted professions' met respectievelijk 85% en 83%. Bron: Veracity Index IPSOS Mori, 2017. <https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2017-11/trust-in-professions-veracity-index-2017-slides.pdf> Uiteraard vallen er ook kanttekeningen te maken bij deze jaarlijkse enquête.

5 Vertrouwen in wetenschap, KNAW, 2013 <https://knaw.nl/vertrouwen-in-wetenschap>

6 Een voorbeeld van georganiseerde tegenspraak is bijvoorbeeld replicatieonderzoek, waarbij andere onderzoekers een experiment overdoen of ter beschikking gestelde data opnieuw tegen het licht houden. Zie het onlangs verschenen KNAW-rapport Replication Studies. Improving Reproducibility in the Empirical Sciences. Advisory Report, 2018. <https://knaw.nl/replicatieonderzoek>

Nu is er niets mis met gezond wantrouwen jegens een dominante opvatting. Integendeel, dat is zelfs nodig om de wetenschap verder te helpen, om de grenzen van kennis te verleggen. Maar het wordt anders als georkestreerd wantrouwen ertoe dient om georganiseerd vertrouwen in wetenschap te omzeilen of zelfs te ondermijnen. En dat gebeurt de laatste jaren steeds vaker in publieke debatten die vooral via online blogs en sociale media gevoerd worden. In dat 'parallele universum van het internet,' zo schreef Salman Rushdie vorige week in *NRC*, staan 'belangrijke informatie en totale flauwekul met schijnbaar hetzelfde gezag naast elkaar zodat mensen ze moeilijker dan ooit uit elkaar kunnen houden.'⁷ In die digitale omgeving lijken de bevindingen van experts even zwaar te wegen als de meningen van willekeurige burgers.⁸ Volgens de Amerikaanse historicus Tom Nichols leidt het prioriteren van de 'opinie' en het inwisselbaar maken van *elke* mening zelfs tot '*the death of expertise*'.⁹ Zover wil ik niet gaan, maar ik vraag me wel af waarom wetenschappelijke expertise het zo moeilijk heeft in het tijdperk van digitale media. Wat bepaalt het vertrouwen in de media die expertise wegen en van een kader voorzien? En wat is hierbij de rol van sociale media?

Vertrouwen in media en sociale media

Om met het eerste te beginnen: misschien niet geheel toevallig berust vertrouwen in media *als institutie* op dezelfde pijlers als wetenschap – integriteit, transparantie, onafhankelijkheid en rekenschap.¹⁰ We willen erop kunnen rekenen dat nieuws accuraat is, dat journalisten integer en onafhankelijk zijn, en dat documentairemakers geen meningen voor feiten verkopen. Net als wetenschap kennen traditionele media *checks and balances* – een systematische controle die van groot belang is voor het verankeren van vertrouwen in de samenleving. En waar wetenschappers erop gericht zijn om *common ground* te scheppen in dialoog met elkaar, zoekt de journalistiek naar *common sense* door feiten en meningen in een publiek debat naast of tegenover elkaar te wegen en de juistheid of redelijkheid ervan te beredeneren; zo'n debat is idealiter inclusief en evenwichtig. Al is de werkelijkheid altijd weerbarstig, vertrouwen in de media als institutie is onlosmakelijk met dit streven verbonden.

De snelle opkomst van online en sociale media heeft in de afgelopen jaren gezorgd voor een geheel nieuwe dynamiek tussen burgers en instituties, waaronder wetenschap en media. Het zwaartepunt van het publieke debat is verschoven van traditionele media naar online, vooral sociale media zoals Facebook, YouTube, Twitter en duizenden genetwerkte blogs. In dat publieke debat is bovendien een politieke verschuiving waarneembaar: sinds 2016 zien we dat het wetenschappelijke discours van logisch redeneren en rationele bewijsvoering – van *common ground* en *common sense* – steeds vaker en van verschillende kanten wordt aangevallen. Die beide ontwikkelingen hebben de institutionele pijlers van vertrouwen in wetenschap en media flink doen schudden. Om dit verschijnsel te duiden verwijzen sommigen naar technologische ontwikkelingen, anderen naar het gedrag van gebruikers en weer anderen naar de transformatie van het publieke debat.

Ik wil elk van deze drie verklaringen hier kort belichten.

Door de komst van het internet zou de verhouding tussen expert en leek zijn veranderd: iedere burger of organisatie kan nu immers informatie genereren, publiceren en verspreiden. Kennis wordt meer en meer

⁷ Zie Salman Rushdie, 'Schrijver, laat de lezer weer geloven in de werkelijkheid'. *NRC Handelsblad*, 19-20 mei 2018, Opiniekatern p. 4.

⁸ Wim van Saarloos en José van Dijk publiceerden hierover het opinieartikel 'Wetenschap is niet zomaar een mening' in *NRC Handelsblad*, 3 januari 2017.

⁹ Tom Nichols, *The Death of Expertise. The campaign against established knowledge and why it matters* (New York: Oxford University Press, 2017).

¹⁰ Transparantie betekent bijvoorbeeld dat mediaconsumenten het verschil kunnen zien tussen een advertentie en een nieuwsbericht, tussen een citaat van een wetenschapper en de toevoeging of mening van de journalist. Net als wetenschappers hechten institutionele media aan onafhankelijkheid: redacties van kranten en omroepen opereren idealiter niet onder druk van overheid, bedrijven of bepaalde groepen lezers. Dat betekent overigens niet dat ze per se neutraal zijn. Wel moeten media rekenschap afleggen, bijvoorbeeld in de vorm van ingezonden brieven of rectificaties; de beroepsgroep kent een professionele code, een Raad voor Journalistiek die dat bewaakt, en kwaliteitsmedia hebben een ombudsman. Rekenschap ligt bovendien verankerd in wetgeving; als een krant onwaarheden publiceert, is het mogelijk om naar de rechter te stappen en moet de krant rectificeren.

beschouwd als iets dat je gewoon via het internet kunt opzoeken. Dokter Google maakt van iedereen in tien minuten een huisarts. Een populaire quiz als *Dokters versus Internet* versterkt die gedachte. Maar de digitale kanalen die kennis verspreiden, geven gebruikers vaak weinig houvast ten aanzien van wie wat zegt in welke context en met welke autoriteit of expertise. Soms is informatie te herleiden tot herkenbare organisaties, maar vaak moet de gebruiker zelf op zoek naar de bron. En ook die bron kan zelf weer van dubieuze herkomst zijn, terwijl hij wel veel uiterlijke kenmerken van een 'betrouwbare' wetenschappelijke bron heeft. We noemen dit verschijnsel *context collapse*: in een online omgeving waar alles content is, is de waarachtigheid van tekst, beeld en geluid niet langer direct op te maken uit de context.

In de tweede plaats moeten we kijken naar het gedrag van menselijke gebruikers. Uit recent onderzoek gepubliceerd in *Science* blijkt dat socialemediagebruikers desinformatie meer aandacht schenken dan 'ware' berichten.¹¹ Veel gebruikers laten zich bovendien leiden door hun voorkennis of vooroordeel bij het op waarde schatten van een bericht – iets wat we *confirmation bias* noemen. Sociale media spelen hierop in. Door individuele gebruikers precies die informatie te geven waarvoor ze ontvankelijk zijn, trekken ze meer clicks en dus aandacht. Hierbij is bovendien een belangrijke rol weggelegd voor de kennis of vriend die het betreffende bericht heeft doorgestuurd. Zoals we zagen in het voorbeeld van *What the Health*, waren Facebook-vrienden belangrijk in het verspreiden van bepaalde informatie over veganisme – een proces van *peer pressure* dat vooral impact heeft bij tieners en jongvolwassenen.¹² Maar informatie is nog geen kennis, net zomin als een kennis nog geen goede vriend is.

Een derde verklaring luidt dat vertrouwen in expertise wordt ondermijnd door actoren die niet gericht zijn op dialoog in een inclusief publiek debat, maar op het organiseren van wantrouwen via blogs en sociale media. Door één nog niet opgelost punt in een groot onderzoek te benadrukken, door één enkele grafiek uit te lichten, of door één expert te wantrouwen, en dit snel te verspreiden via blogs of sociale media, probeert men de wetenschap als geheel te diskwalificeren. Een voorbeeld daarvan zagen we onlangs toen ontkenners van klimaatverandering door het wijd verspreiden van een enkele discutabele bron de stelling poneerden dat ijsberenpopulaties helemaal niet afnemen door klimaatverandering. Op die manier probeerden ze de hele klimaatwetenschap in diskrediet te brengen.¹³ Je zou dit kunnen duiden als: *polarisation push*.

Wetenschappers zijn gewend aan een wereld van genuanceerde redenering, hypothesen en logica. Opeens moeten zij zich verdedigen in een wereld waarin iedereen gelijk kan krijgen, en niemand genoeg kan krijgen van zijn eigen gelijk. Een wereld waarin meningen beter renderen dan feiten, waarin beweringen het beter doen dan redeneringen, en polarisatie zegeviert over *common ground* en *common sense*.

Elk van deze verklaringen – *context collapse*, *confirmation bias* en *polarisation push* – draagt ongetwijfeld een stukje bij aan het oplossen van de vraag naar het afnemend vertrouwen in expertise. Maar om de dynamiek van online desinformatie te begrijpen, kunnen we media of wetenschap niet als geïsoleerde instituties zien. Daarom zullen we ons veel fundamenteeler moeten bezinnen op de nieuwe betekenis van 'vertrouwen' in een samenleving die steeds digitaal zal zijn.

11 Vosoughi, S., Roy, D. & Sinan, A. (2018) 'The spread of true and false news online'. *Science* Vol. 359: 6380, pp. 1146-1151 DOI: 10.1126/science.aap9559

12 De relatie tussen peers en media bij tieners en jongvolwassenen komt uitgebreid aan bod in het uitstekende boek van Patti Valkenburg en Jessica Piotrowski, *Plugged In. How media attract and affect youth* (New Haven: Yale University Press, 2017).

13 Zie hierover het artikel van Erica Goode, 'Climate Change Denialists Say Polar Bears Are Fine. Scientists Are Pushing Back' in *The New York Times*, 10 april 2018.

Vertrouwen in de digitale samenleving

De transformatie naar een digitale samenleving bevindt zich momenteel in een fase van ontregeling – een overgangsfase waarin publieke instituties zichzelf opnieuw moeten uitvinden om wortel te schieten in een nieuwe, nog drassige ondergrond van grote data, platformen, en wereldwijd internetverkeer. Dat proces van digitalisering en platformisering is in volle gang in *alle* sectoren, dus ook in de wetenschap, de journalistiek en het onderwijs. Vertrouwen in expertise is niet langer geworteld in de vanzelfsprekende autoriteit die wetenschappers, net als leraren en artsen, vroeger aan hun professionele status ontleenden. In een online samenleving zijn instituties eenvoudig te omzeilen door platforms: iedereen kan immers zijn eigen krant of blog beginnen. En hierdoor zijn ook de processen die integriteit, transparantie, onafhankelijkheid en rekenschap moeten waarborgen niet meer zo duidelijk verankerd. Toch zullen die ankers in de toekomst nog belangrijker worden, maar dan zullen instituties zich wel moeten aanpassen aan de eisen van de 21^e eeuw. Wat dat precies betekent, kan ik niet in een half uur gedetailleerd voor u uittekenen, maar laat ik proberen enkele grote lijnen te schetsen.

Voor wetenschappers betekent de transformatie naar een digitale samenleving paradoxaal genoeg dat zij nog transparanter moeten worden. In een wereld waar data met een muisklik tot betekenisvolle informatie en kennis kan worden verwerkt, stellen we nog hogere eisen aan de betrouwbaarheid ervan. Dit betekent bijvoorbeeld dat onderzoekers niet alleen openheid moeten geven over hun bronnen en de herkomst van data, maar ook over de methoden van verwerking en interpretatie. Open data betekent het openstellen van databases voor collega-experts, om zo onderzoek te kunnen verifiëren en repliceren. Archieven en bibliotheken in het publieke domein moeten zich opnieuw uitvinden om kennis op basis van grote datasets toegankelijk en betrouwbaar te houden. Het onlangs opgerichte Nationaal Platform Open Science is deel van een Europese beweging om dit streven te bevorderen.¹⁴ Die inspanning is kostbaar; het eist veel inventiviteit en energie van onderzoekers en bestuurders om dit goed te organiseren. Maar zonder transparantie en onafhankelijkheid is controle op wetenschappelijke integriteit simpelweg niet mogelijk.

Natuurlijk maakt die transparantie wetenschappelijke experts ook kwetsbaar. Immers, men wil rekenschap afleggen aan de samenleving en open staan voor dialoog met het publiek. Zelfs als dat publiek via sommige online platforms en sociale media het bos in gestuurd wordt. En zelfs als er in dat medialandschap elementen zijn die desinformatie als middel gebruiken om twijfel te zaaien en te polariseren. Sommige wetenschappers gaan deze strijd aan door consequent fake wetenschappelijk nieuws te weerleggen en het debat aan te gaan. Al is dat heel prijzenswaardig, het is voor wetenschappers onbegonnen werk om de feitelijkheid van alle hypes te gaan controleren – dan zouden ze niet meer aan hun echte werk toekomen. Daarom zijn sommige collega's bezig – ook leden van onze Akademie – om de online dynamiek van desinformatie in het publieke debat zorgvuldig te analyseren en op basis daarvan online tools te ontwikkelen waarmee de betrouwbaarheid van kennis ook in het digitale universum geijkt kan worden. Op 25 juni wordt hier tijdens een 'domeinmiddag' van de KNAW uitleg over gegeven.¹⁵

Kortom, wetenschappers en journalisten moeten zichzelf deels opnieuw uitvinden in de digitale samenleving. Van wetenschappers kan worden verwacht dat zij het goede voorbeeld geven door in een kakafonie van meningen *common ground* te blijven zoeken. Verantwoordelijke journalisten zullen, net als wetenschappers, manieren moeten vinden om *common sense* te laten zegevieren in een zee van opinies. Beide instituties zullen dan ook moeten investeren in digitale innovatie. Zonder veerkrachtige instituties is geen veerkrachtige samenleving mogelijk. Maar zonder een samenleving die vertrouwt in de kracht van wetenschappers, is weerbaarheid een utopie. Daarom is vertrouwen van de politiek, beleidsmakers en burgers in wetenschap en hun steun – moreel en financieel – aan deze institutie onontbeerlijk. Dat die steun niet meer in alle landen ter wereld vanzelfsprekend is, zelfs niet in het Westen, kwam als een

¹⁴ Het Nederlands Platform Open Science (NPOS) is een initiatief van het Ministerie van OCW en de partners van de Kenniscoalitie. Zie hiervoor <https://www.openscience.nl/nationaal-platform-open-science>

¹⁵ Zie bijvoorbeeld het onderzoek van de groep van Piek Vossen (Vrije Universiteit).

onaangename schok. Om hun verontrusting daarover te onderstrepen gingen wetenschappers overal ter wereld vorig jaar de straat op in een wereldwijde March for Science.

Inderdaad, in deze fase van de digitale samenleving gelden de traditionele ijkpunten van vertrouwen niet meer op dezelfde manier als voorheen. Wij kunnen echter niet wachten tot de wereld klaar is met de zoveelste transitie; we zitten er midden in en van ons wordt terecht verwacht dat we die toekomst mede vormgeven. Sterker nog, de publieke tandem van wetenschap en onderwijs moet hierin vooropgaan. En dat brengt me terug bij het verhaal van mijn vriendin. Hoe kan een zestienjarige leren om legitieme bronnen te onderscheiden van onzin in een online medialandschap dat haar overstelpt met informatie en meningen?

Het helpt niet om simpelweg naar leraren en scholen te wijzen en te hopen dat zij leerlingen zoveel *21st-century skills* bijbrengen dat ze straks in een tv-quiz de dokters kunnen verslaan. We zullen ons echt moeten bezighouden met de aanpassing van het onderwijs aan de nieuwe realiteit en die gaat evenzeer over moraliteit en attitude als over vaardigheid. Het gaat niet alleen om het kunnen opzoeken van feiten, maar om het leren stellen van de juiste vragen. Hoe leren we leerlingen methodisch redeneren in plaats van dat zij alleen hun mening bevestigd willen zien? Hoe leren we hen onafhankelijk beoordelingsvermogen te ontwikkelen in een universum waar alles content is en context geen onderscheidend criterium lijkt te zijn? Op scholen en universiteiten zal men op oude én nieuwe manieren moeten leren wanneer expertise betrouwbaar is en vooral ook wanneer niet. Dat gaat niet lukken in een paar lesuurtjes mediawijsheid of digitale vaardigheden – hoe belangrijk die ook zijn.

En ook bij de KNAW in de volle breedte ligt een taak ten aanzien van deze missie. Ik hoop dat mijn opvolgers vertrouwen in expertise in een digitale samenleving op de agenda laten staan. Als past-president zal ik blijven deelnemen aan de ALLEA-werkgroep over dit thema.¹⁶ Ik hoop dat De Jonge Akademie dit thema zal oppakken om het juist bij een nieuwe generatie wetenschappers onder de aandacht te brengen. En wellicht is hier ook een rol voor onze onvolprezen Akademie van Kunsten weggelegd. Zoals Beatrice de Graaf het zojuist in haar Akademielezing zo prachtig samenvatte: de wetenschap dient het ware, het goede en het schone. Kunsten, zo zou ik er aan toe willen voegen, gaan over schoonheid, waarheid en wijsheid. Gelukkig gaat de KNAW over allebei: dat is de kracht van onze Akademie en dat willen we ook zo uitdragen.

De digitale samenleving kan niet zonder open en openbare instituties, maar dan moeten de dragers ervan zich wel intensief bemoeien met het vormgeven van de online dynamiek waarvan ze onvermijdelijk deel uitmaken. Om *common ground* en *common sense* te behouden als basis voor de digitale samenleving, moeten we zorgen dat wetenschap en onderwijs als *common good* blijven bestaan. Een democratische samenleving betekent een samenleving waarin iedereen gelijk *is*, maar niet iedereen gelijk *heeft*. Het is een samenleving waarin universiteiten studenten ruimte geven om van mening te verschillen, maar ook om gemeenschappelijke belangen te ontdekken. Het is een samenleving waarin studenten alle data en informatie gemakkelijk kunnen vinden, maar vooral ook voldoende wijsheid meekrijgen om kennis te kunnen wegen en verder ontwikkelen. Binnen niet al te lange tijd vertrouwen we immers op *hun* expertise om de samenleving opnieuw vorm te geven.

Deze publicatie kan als volgt worden aangehaald:
José van Dijck (2018). *Vertrouwen in expertise in een digitale samenleving; Jaarrede President KNAW 2018*. Amsterdam, KNAW.

¹⁶ De werkgroep Truth, Trust and Expertise (WGTE) is ingesteld in 2017 door ALLEA (All European Academies) en wordt geleid door professor Onora O'Neill namens de British Academy. Deze groep zal in de loop van 2018 een adviesrapport uitbrengen.